

20806 - İnsan, (fillerinde) müseyyer (güdümlü ve mecburi) midir? Yoksa muhayyer (hür ve serbest) midir?

Soru

Kaderimiz yazılı mıdır? Bazı kimseler: Gittiğimiz yolda hür ve serbest olduğumuzu, fakat bu yolun sonunda bulacağımız şeyin, Allah Teâlâ'nın bizim için takdir ettiği şey olduğunu söylemektedir. Ben, bu konuda kaderi belki Cehm b. Safvân'ın çıkardığını, Allah Teâlâ'dan olmadığını da okudum. Kur'an'da bu konuda nerede bilgiler bulabilirim? Eğer kaderler takdir edilmiş ise, Allah Teâlâ'nın bu kaderlerden takdir ettiği oran kaçtır? Benimle ileride evlenecek olan kişinin doğduğu günün, ne zaman ve nerede öleceğinin bilindiği hususu doğru mudur?

İleride evlenmem gereken kişiyle karşı karşıya gelsem, fakat herhangi bir şekilde yanlış yolu seçmiş olsam, bu kişi tekrar yoluma (karşıma) çıkar mı? Yoksa bu benim kaderim ve cezam olacak, dolayısıyla bu kişiyi hayatımda bir daha elde edemeyeceğim mi?

Detaylı cevap

Allah'a hamd olsun.

Kadere îmân, îmân esaslarının bir rüknüdür.

Nitekim Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- Cebrail -aleyhisselâm-'ın îmân hakkında sorduğunda onun sorusuna şöyle cevap vermiştir:

[الْإِيمَانُ أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ.] [رواه مسلم من حديث أبي هريرة ...]

"Îmân; Allah'a, meleklerine, kitaplarına, elçilerine, âhiret gününe, kaderin hayır ve şerrine inanmandır." (Müslim, Ebu Hureyre'den -Allah ondan râzı olsun rivâyet etmiştir.)

Kaderden kasıt; Allah Teâlâ'nın ezelde her şeyi takdir etmesi ve katında bilinen vakitlerde bu şeylerin, belirli vasıflarda ve O'nun bunları yazması, dilemesi, takdir etmesi ve yarattığı şekilde

olmasıyla vukû bulacağını bilmesidir. (Abdurrahman el-Mahmûd; 'Kaza ve Kader', s: 39)

Kadere îmân, dört hususa îmân etmekle ayakta durur:

1. İlim: Yani Allah Teâlâ'nın, ezeli ilmiyle kullarının yapmakta olduklarını bilir.
2. Kitâbe (yazma): Yani Allah Teâlâ, kullarının kaderlerini Levh-i Mahfûz'a yazmıştır.
3. Meşiet (dileme/irâde): Yani Allah Teâlâ'nın dilediği olur, dilemediği de olmaz. Dolayısıyla göklerde ve yerde olan her hareket veya durgunluk, ancak O'nun dilemesiyle olur.
4. Yaratma ve tekvin: Yani Allah Teâlâ, her şeyin yaratıcısıdır. Bu şeylerden birisi de kullarının fiilleridir. Kulları, o fiilleri gerçekte işliyorlar, ama hem kullarını, hem de onların fiillerini yaratan O'dur.

Her kim, bu dört hususa îmân ederse, gerçekten kadere îmân etmiş olur.

Kur'an-ı Kerim bu hususları birçok âyette onaylamıştır.

Nitekim bu âyetlerin birisinde Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنَ رِزْقٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٌ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا
59 [رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ] سورة الأنعام الآية:

"Gaybın anahtarları (hazinelere) O'nun katındadır, O'ndan başkası onları bilmez. O, karada ve denizde ne varsa hepsini bilir; O'nun ilmi dışında bir yaprak bile düşmez. O, yerin karanlıkları içindeki tek bir taneyi dahi bilir. Yaş ve kuru ne varsa, hepsi apaçık bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da)dır." (En'âm Sûresi: 59)

Başka bir âyette şöyle buyurmuştur:

22 [مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ] سورة الحديد الآية:

"(Ey insanlar!) Yeryüzünde ve kendi nefislerinizde uğradığınız (hastalık ve açlık gibi) hiçbir musibet

yoktur ki, biz onu yaratmadan önce, bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da) yazılmış olmasın. Şüphesiz bu, Allah'a göre kolaydır." (Hadîd Sûresi: 22)

Yine şöyle buyurmuştur:

[لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ * وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ] سورة التكوير الآيتان: ٢٨ – ٢٩

"Sizden, doğru yolda (îmân üzere) gitmek isteyenler için (bu bir öğüttür). Âlemlerin Rabbi Allah dilemedikçe, siz (hiçbir şey) dilemeyemezsiniz (ne doğru yolda giderseniz, ne de ona gücünüz yeter)."(Tekvîr Sûresi: 28-29)

[إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ] سورة القمر الآية: 49

"Muhakkak ki biz, her şeyi bir ölçüye göre yarattık." (Kamer Sûresi: 49)

Abdullah b. Amr. b. Âs'tan -Allah ondan ve babasından râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre, o şöyle demiştir:

سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: كَتَبَ اللَّهُ مَقَادِيرَ الْخَلَائِقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ. [قَالَ: وَعَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ.] رواه مسلم

"Rasûlullah-sallallahu aleyhi ve sellem-'i şöyle derken işittim:

-Allah Teâlâ, gökleri ve yeri yaratmadan elli bin yıl önce, mahlukatın kaderlerini (Levh-i Mahfûz'a) yazdı. Ve arşı su üzerindeydi." (Müslim)

Bununla "kaderi, Cehm b. Safvân çıkardı" sözünün doğruluk payının ve aslının olmadığını açıkça görmüş oldunuz.Çünkü kader yaratılmaz. Aksine yaratılanlar, kadere îmânın içindedirler. Cehm b. Safvân, sadece kaderin sübutu konusunda aşırıya gitmiş ve insanların, fiillerinde mecbur olduklarını, onların hiçbir tercih ve seçme haklarının olmadığını iddiâ etmiştir. Bu söz, bâtıldır.

Ehl-i sünnet vel'-cemaatin üzerinde olduğu görüş; kulun dileme (irâde) ve tercih (seçme) hakkı vardır.Bunun içindir ki kul, filinden dolayı sevap alır veya azap görür. Fakat onun dilemesi (irâdesi), Allah Teâlâ'nın dilemsine tâbidir.Kâinatta, Allah Teâlâ'nın dilemediği hiçbir şey vukû

bulmaz.

Bazı kimselerin söylemiş oldukları: "Gittiğimiz yolda hür ve serbest olduğumuzu, fakat bu yolun sonunda bulacağınız şeyin, Allah Teâlâ'nın sizin için takdir ettiği şeydir" sözü, doğru sözdür.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

[إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا] سورة الإنسان الآية: 3

"Şüphesiz biz ona (hidâyet ve dalâlet, hayır ve şer) yolunu gösterdik. İster (îmân ederek) şükredici olsun, ister (inkâr ederek) kâfir olsun." (İnsan Sûresi: 3)

Başka bir âyette şöyle buyurmuştur:

[وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ] سورة البلد الآية: 10

"Biz ona ki apaçık yolu (hayır ve şer yollarını) göstermedik mi?" (Beled Sûresi: 10)

Yine şöyle buyurmuştur:

[وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ...] سورة الكهف من الآية: 29

"(Ey Nebi! O gâfillere) de ki: (Benim getirmiş olduğum) hak, Rabbinizdendir. Öyle ise dileyen îmân etsin, dileyen inkâr etsin..." (Kehf Sûresi: 29)

Şeyhulislâm İbn-i Teymiyye -Allah ona rahmet etsin-, kulların fiilleri konusunda ehli sünnetin görüşünü beyan ederek şöyle demiştir:

"Kullar, gerçek fâillerdir. Onların fiillerini yaratan ise, Allah Teâlâ'dır. Kul ise, îmân eden, inkâr eden, Allah'a itaat eden, fâcir, namaz kılan ve oruç tutandır. Kulların, ameller üzerinde kudretleri ve irâdeleri vardır. Onların kudretlerini ve irâdelerini yaratan ise, Allah Teâlâ'dır.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

[لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ * وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ] سورة التكوير الآيتان: ٢٨ – ٢٩

"Sizden, doğru yolda (îmân üzere) gitmek isteyenler için (bu bir öğüttür). Âlemlerin Rabbi Allah dilemedikçe, siz (hiçbir şey) dilemeyemezsiniz (ne doğru yolda giderseniz, ne de ona gücünüz yeter)."(Tekvîr Sûresi: 28-29)" (Muhammed Halil Herras; "Vâsıtıyye Akidesi Şerhi", s: 65)

Evlilik; Allah Teâlâ'nın takdir ettiği şeylerden birisidir. Allah Teâlâ, seninle evlenecek kişinin kim olduğunu, ne zaman ve nerede doğduğunu ve ne zaman öleceğini, seninle olan hâlinin nasıl olacağını ve daha başka detayları (ezelî ilmiyle) bilmıştır. Allah Teâlâ, bütün bunları bilmiş ve bunu Levh-i Mahfûz'a yazmıştır. Bu, Allah Teâlâ'nın takdir ettiği şekilde mutlaka vukû bulacaktır.

Allah Teâlâ, sana bir kişiyle evlenmeni takdir etmiş ve sen de başka birisini seçmişsen, zaman ne kadar sürerse sürsün, sen (Allah Teâlâ'nın takdir ettiği) o kişiyle mutlaka evleneceksin. Başka birisiyle evlenmen de senin aleyhine takdir edilmiştir. Dolayısıyla her şey, ancak Allah Teâlâ'nın takdiri ile olur.

Nitekim bir kadın için falan oğlu filanca ile evlenmesi takdir olunmuştur. Bu falanca kişi kadını istemeye geldiğinde, kadın onu istemeyip reddeder ve başka bir erkekle evlenir. Evlendiği bu erkek vefat eder veya kendisini boşar, sonra da bu kadın, o ilk erkeğin talebini kabul eder. Bütün bunlar Allah Teâlâ tarafından takdir edilmiştir.

Kadın için de bir erkeği reddettikten veya bir deneyimden veya bir musibetten sonra veya buna benzer bir durumdan sonra falan oğlu filanca ile evlenmesi, Allah Teâlâ tarafından takdir olunmuştur.

Bir kadın için, sâlih bir erkek onunla evlenmek ister, ama kadın onu reddeder, erkek de bir daha ona dönmez. Bu şekilde de takdir edilebilir. Hatta kadın, kendisiyle evlenmek isteyen o sâlih kişiden daha sâlih veya ondan daha az sâlih olan birisiyle, Allah Teâlâ'nın onun hakkında takdir ettiği şekilde evlenebilir.

İnsan, kendisi için takdir olunanı bilmediğine göre, o halde izleyeceği yol, dînine sımsıkı sarılmak, onun emir ve yasaklarına bağlı kalmak, sebeplere sarılarak tecrübe sahibi öğüt verenlere danıştıktan sonra her işinde Allah Teâlâ'dan yardım istemesi ve kendisi için hayırlı olanı dilemesidir.

Ne zaman sâlih bir erkek, evlenmek için bir kadına tâlip olduğunda, kendisine tâli

P olunan kadın, Allah Teâlâ'dan hayırlı olanı istemeli ve onun evlilik teklifini kabul etmelidir. Eğer evlilik işleri yoluna girer de kolay olursa, bu durum, kadın için bir hayır olduğuna delâlet eder.

Sözün özü:

İnsanın, bu konuda Allah Teâlâ'nın şeriatına bakması, -nefsi çirkin görse bile-, Allah Teâlâ'nın emrini uygulaması ve -nefsi başkasını istese bile- Allah Teâlâ'nın yasakladığı şeyi terk etmesi gerekir. Çünkü hayrın her türlü, Allah Teâlâ'nın emrine uymaktadır.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهُ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئاً وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئاً وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ [سورة البقرة الآية: 216]

"Hoşunuza gitmediği halde savaş size farz kılındı. Sizin için daha hayırlı olduğu halde bir şeyi sevmemeniz mümkündür. Sizin için daha kötü olduğu halde bir şeyi sevmeniz de mümkündür. Allah bilir, siz bilmezsiniz." (Bakara Sûresi: 216)

Kaderi gerekçe gösterip Allah Teâlâ'nın emirlerini terk eden ve haramlarını işleyen kimsenin bakışıyla kadere bakılmaz. Aksine istemediği ve hoşuna gitmeyen elim ve üzücü olaylar gibi şeylerde, rızâ gösterme ve ondan hoşnut olma bakışıyla kadere bakılır.

Yine de en iyisini Allah Teâlâ bilir.